

(10) HÖGSBO

BESKRIVNING AV STADSDELEN

MARS 2008



ARBETSGRUPP FÖR BESKRIVNING AV STADSDELEN (10) HÖGSBO

**STADSBYGGNADSKONTORET, DISTRIKT SÖDER: ANNA-JOHANNA KLASANDER, ANNA SIGNAL
STADSDELSFÖRVALTNINGEN HÖGSBO: CECILIA KOLLBACK, ULRIKA BARKMAN**

FOTON: BARBRO HALLQVIST, SIRPA RUUSKANEN-JOHANSSON, ANNA-KARIN NILSSON OCH SBK:S ARKIV

**PROJEKTLEDARE SAMTLIGA 21 STADSDELSVISA BESKRIVNINGAR
STADSBYGGNADSKONTORET, ÖVERSIKTSPLANEAVDELNINGEN**

ETT LOKALT PERSPEKTIV

BESKRIVNINGEN AV STADSDELEN - ETT UNDERLAG FÖR PLANERING

Stadsbyggandet innehåller flera perspektiv, dels det lokala genom den enskildes livsmiljö, dels det övergripande utifrån hela staden och även Göteborgsregionens utveckling. Beskrivningar utifrån det lokala perspektivet har tagits fram för varje stadsdelsnämndsområde och är underlag för planering av stadens utveckling och utbyggnad. Syftet är att förstå de olika stadsdelarnas särskilda karaktärer, styrkor och behov samt att ge ett kunskapsunderlag och en introduktion till stadsdelens liv och miljöer. De stadsdelsvisa beskrivningarna är värdefulla som introduktion till stadsdelen för stadens invånare, kommunala förvaltningar, företag och m fl.

Beskrivningarna (tidigare kallade lokala program) har tagits fram under 2006-07 i samarbete mellan Stadsbyggnadskontoret och de 21 stadsdelsförvaltningarna. Beskrivningarna finns tillgängliga på Stadsbyggnadskontorets hemsida och finns även på stadsdelsförvaltningarna samt på Stadsbyggnadskontoret.

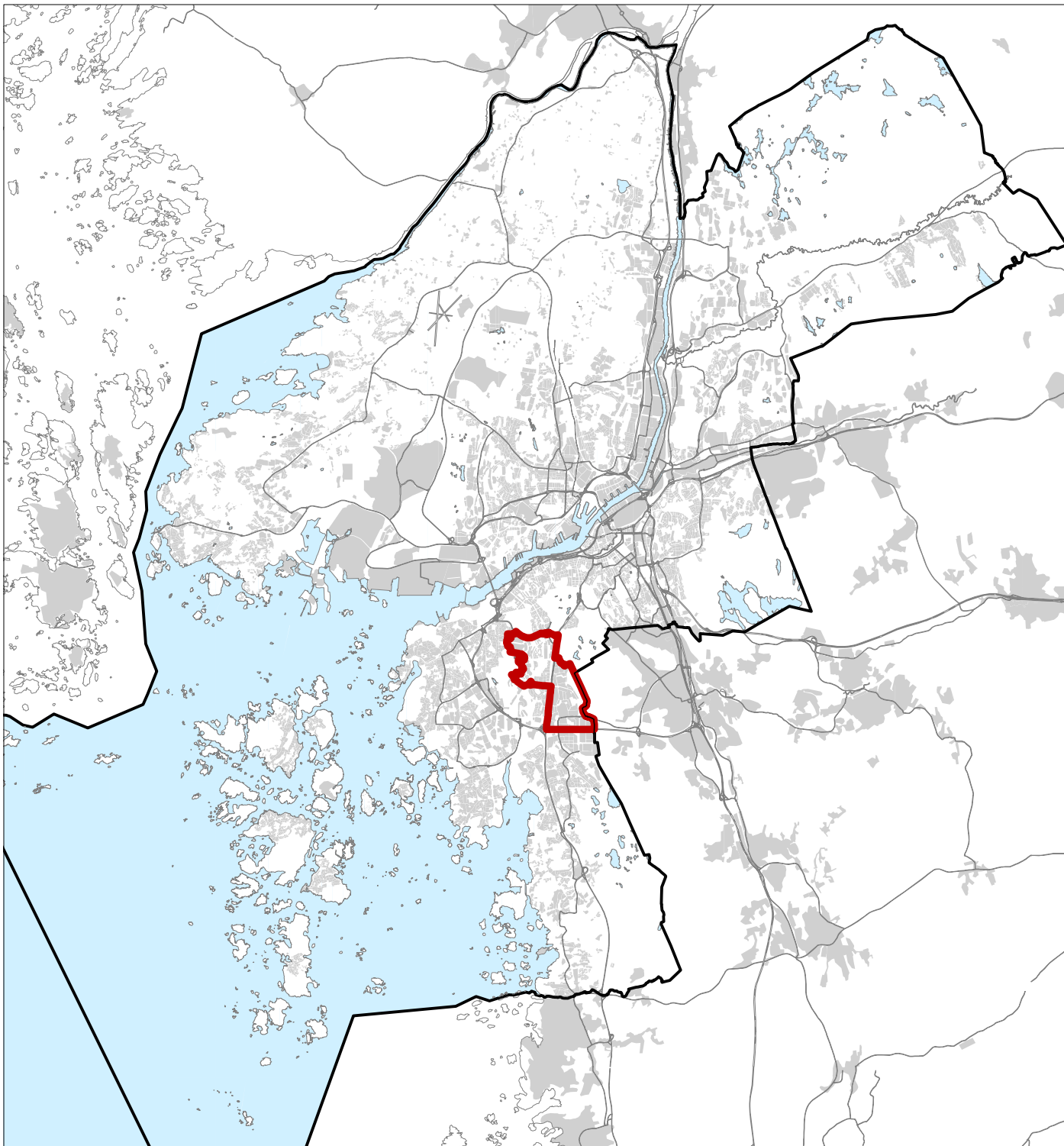
Lokala program togs först fram som underlag till ÖP99. I uppdraget att ta fram en ny översiktsplan, som formulerades av kommunstyrelsen juni 2005, angavs att även de lokala programmen för de 21 stadsdelsnämndernas områden skulle ses över.

SAMRÅDET

Förslaget till översiktsplan, ÖPXX, var ute på samråd under våren 2007. Lokala program var en del av underlagsmaterialet i samrådshandlingen. Många diskuterade översiktsplaneförslaget och sammanlagt inkom cirka 210 yttranden. En del av dem berörde de stadsdelsvisa beskrivningarna. Efter samrådet har beskrivningarna justerats och aktualiserats. En information om de färdiga handlingarna hölls för Byggnadsnämnden i mars 2008.

Ylva Löf
Översiktsplanechef

Lisa Wistrand
Projektledare



INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	7
Högsbo: Lugnt, stabilt – och expansivt.....	7
HÖGSBOS ROLL I STADEN	8
Stadsdelens resurser.....	10
Samordningsfrågor	10
Utvecklingstendenser och behov.....	11
STATISTIK HÖGSBO (10)	12
ATT LEVA I HÖGSBO	14
Befolkningssammansättning	14
Utvecklingen på sikt – politikens mål	15
Kommunikationer	15
Att bo i Högsbo.....	16
Service.....	17
Utvecklingstendenser och behov.....	21
NÄRINGSLIVET I HÖGSBO.....	22
Högsbo-Sisjö verksamhetsområde	22
Utvecklingstendenser och behov.....	23
DEN FYSISKA MILJÖN I HÖGSBO.....	24
Markanvändning	24
Stadsstruktur.....	33
Utvecklingstendenser och behov.....	38



Högsbo upplevs av många som en grön och lugn stadsdel.

SAMMANFATTNING

HÖGSBO: LUGNT, STABILT – OCH EXPANSIVT

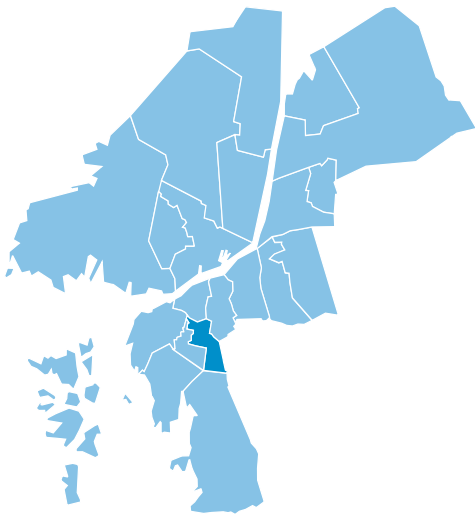
Högsbo tillhör kransen av stadsdelar som byggdes ut under 1950- och 1960-talet. Högsbo består av två delar med helt olika karaktär: dels renodlade bostadsområden, dels ett verksamhetsområde. Dag Hammarskjöldsleden utgör en tydlig gräns mellan bostadsområdena väster om leden och verksamhetsområdet i öster.

Högsbo är i stort sett fullt utbyggt inom stadsdelens gränser och det finns inga stora sammanhängande ytor att ta i anspråk för ny bebyggelse. Däremot finns det restytor som är möjliga att bebygga, det gäller både inom bostadsdelen i väster och verksamhetsdelen i öster. När det gäller bostäder finns behov av mer tillgängliga lägenheter och fler lägenhetstyper.

Högsbo är en av Göteborgs mindre stadsdelar, både vad gäller yta och antal invånare. Här bor ungefär 17 000 personer, förhållandevis många av dem är äldre. Under senare år har andelen barnfamiljer ökat något. Bostadsområdena – Högsbo-torp, Högsbohöjd, Flatås och Kaverös – är lugna och stabila. Invånarna i Högsbo trivs i allmänhet mycket bra i sin stadsdel, det gäller både unga och gamla. Speciellt uppskattas den gröna karaktären i bostadsmiljöerna, Axel Dahlströms Torg som centrum, och närheten till både Göteborgs centrum och till hav och natur.

Det finns omkring 13 000 arbetstillfällen i stadsdelen som helhet. De allra flesta av dessa finns i verksamhetsområdet öster om Dag Hammarskjöldsleden. Högsbo och Sisjö verksamhetsområden fungerar idag som en sammanhängande enhet. Området har ändrat karaktär från traditionell tillverkningsindustri till en profil med logistik, handel och tjänsteföretag. Tack vare sitt strategiska läge är Högsbo-Sisjö verksamhetsområde mycket expansivt.

Liten välmående stadsdel
Två skilda delar: bostadsområde och verksamhetsområde
Expansivt verksamhetsområde
Många äldre invånare
Barnfamiljer ökar något
Bostadsområdena behöver kompletteras med mer tillgängliga lägenheter och fler lägenhetstyper



Stabila bostadsområden
 Expansivt verksamhetsområde
 Nära till centrum, natur och hav
 Inga stora exploateringsområden kvar att utnyttja
 Möjligheter till kompletteringsbebyggelse

HÖGSBOS ROLL I STADEN

Högsbo ligger ungefär fem kilometer sydväst om Göteborgs centrum. Stadsdelen tillhör kransen av förorter som byggdes ut under 1950- och 1960-talets expansiva epok. Då var det rena landsbygden. Idag räknas Högsbo som en halvcentral stadsdel, med närhet till såväl city som till hav och natur.

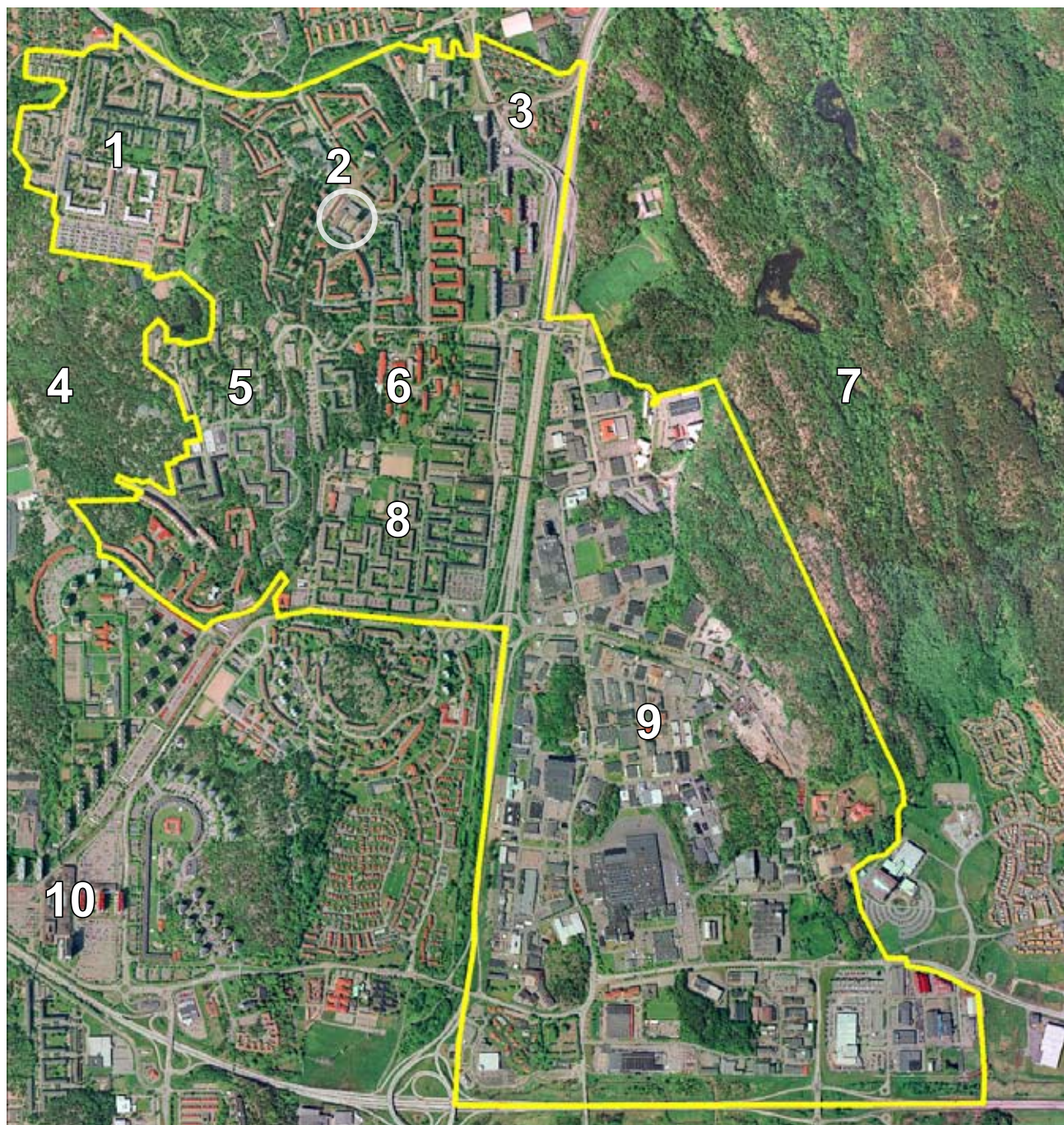
Högsbo består av två delar med helt olika karaktär. I väster ligger en utpräglad boendestadsdel som består av de fyra områdena Högsbohöjd, Kaverös, Högsbotorp och Flatås. I Högsbotorp finns Axel Dahlströms Torg som är Högsbos centrum. Bostadsområdena är stabila med liten in- och utflyttning. De är lugna och inåtvända, utan särskilda målpunkter för utomstående besökare. I öster ligger Högsbo industriområde som utvecklas mot ett mer mångfacetterat verksamhets- och handelsområde. Det ingår i en större funktionell enhet tillsammans med Sisjöns industriområde i Askim. Högsbo-Sisjö verksamhetsområde befinner sig i ett dynamiskt skede av omvandling och tillväxt.

I stora drag är Högsbo fullt utbyggt inom stadsdelens gränser; det finns inga stora exploateringsområden kvar att utnyttja. Däremot är den befintliga bebyggelsen delvis ganska gles och det finns fortfarande restytor som går att ta i anspråk inom stadsdelen. Det gäller såväl inom bostadsdelen i väster som inom verksamhetsområdet i öster.

Befolkningen i Högsbo har minskat med 40 procent sedan 1965 och det behövs idag fler invånare för att återskapa ett bra lokalt underlag för handel och offentlig service. Ett program för kompletteringsbebyggelse i Högsbo finns sedan år 2005 som underlag för kommande bostadsplanering. Högsbos halvcentrala läge gör stadsdelen attraktiv och planeringen för fler bostäder sammanfaller väl med Högsbos egna behov av fler typer av bostäder samt av bostäder med bättre tillgänglighet än i dagens bestånd.

På bilden till höger framgår att Högsbo består av två delar med helt olika karaktär. I västra delen ligger bostadsområden och i östra delen ett verksamhetsområde. Mitt genom stadsdelen löper Dag Hammarskjöldsleden.

- | | |
|--|-----------------------------|
| 1. Högsbohöjd | 6. Högsbo sjukhus |
| 2. Högsbotorp med Axel Dahlströms Torg | 7. Ånggårdsbergen |
| 3. Marklandsgatans hållplats | 8. Flatås |
| 4. Rud | 9. Högsbo verksamhetsområde |
| 5. Kaverös | 10. Frölunda torg |



STADSDELENS RESURSER

Genom kompletteringsprogrammet för nya bostäder utgör Högsbo en bostadsresurs för Göteborg som helhet när befolkningen förväntas öka.

Högsbo-Sisjö verksamhetsområde är med sitt strategiska läge i infrastrukturen en regional resurs för nyetableringar inom både handel, logistik och service.

Högsbo sjukhus är en regional resurs, med verksamhet huvudsakligen inriktad på olika slags rehabilitering samt geriatrisk vård. Sjukhuset tillhör Sahlgrenska Universitetssjukhuset och har 13 avdelningar och 260 vårdplatser.

Dag Hammarskjöldsleden löper genom Högsbo i nord-sydlig riktning. Leden matar Göteborgs centrum från de södra och västra delarna av regionen. Den är en viktig länk i regionens trafiknät men utgör samtidigt en stor lokal barriär.

Marklandsgatan är knutpunkt för kollektivtrafik. Hållplatsen trafikeras av fyra spårvagnslinjer, stombuss, lokal- och regionalbussar.

I Högsbo verksamhetsområde ligger en av Göteborgs fyra återvinningscentraler. Högsbos är den som har flest besök per månad. Under toppmånaderna april och juli kommer omkring 6000 fordon, vilket innebär upp till 300 fordon på en dag.

Högsbo stadsdelsnämnd är resursnämnd för hospicevården i Göteborg.

SAMORDNINGSFRÅGOR

Högsbo gränsar till de fem stadsdelarna Linnéstaden, Majorna, Älvsborg, Frölunda och Askim samt till Mölndals kommun. Flera markanvändningsfrågor kräver samordning över stadsdels- eller kommungränserna.

För Högsbo verksamhetsområde finns sedan länge planer på en mer blandad stadsbebyggelse, i det här fallet bostäder som komplement till verksamheterna. För stadsutveckling längs Änggårdsbergen söderut mot Eklanda krävs samordning med Linnéstaden och Mölndal.

Änggårdsbergen är ett friluft- och rekreationsområde av riksintresse samt en viktig del i den regionala grönsstrukturen. Själva naturområdet ligger inte i Högsbo men utvecklingen av Änggårdsbergen som rekreationsområde berör Högsbo tillsammans med Linnéstaden och Mölndal.

Expansionen med nyetableringar och följande behov av utvecklade trafiklösningar i Högsbo-Sisjö verksamhetsområde kräver samordning mellan Högsbo, Askim och Mölndal.

Ruddalens rekreationsområde ligger just öster om Högsbo. Utvecklingen av området berör Högsbo, Älvsborg och Frölunda.

Utbyggnadsplaner i Askim och övriga södra stadsdelar påverkar utvecklingen kring Dag Hammarskjöldsleden, speciellt i Flatås och Högsbotorp där det idag

reserveras mark för framtida kollektivtrafiklösningar. Frågan är om och i så fall när marken kan tas i anspråk för Högsbos behov.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

I en växande storstadsregion upplevs Högsbo som en allt mer centralt belägen stadsdel och en stadigt ökad efterfrågan på bostäder är att vänta. I samband med detta finns behov att värna de kvaliteter i bostadsmiljöerna som gör stadsdelen attraktiv, framför allt närheten till grönska.

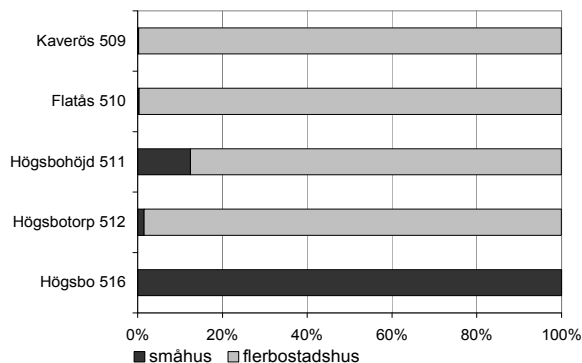
Högsbo-Sisjö verksamhetsområde är inne i en expansiv fas vad gäller etablering av såväl företag som handel. Läget i regionen och vid de stora lederna är fördelaktigt men tillgängligheten behöver förbättras med fler kopplingar mellan det regionala och det lokala trafiknätet.



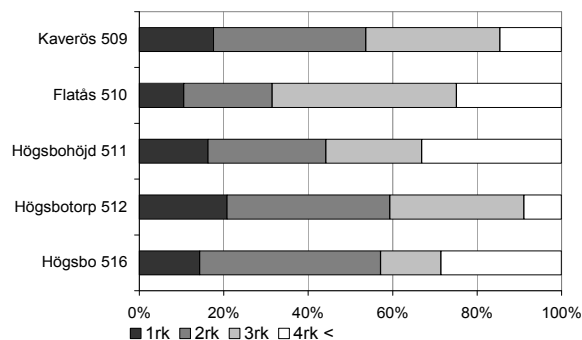
Längs Högsbogatans västra sida föreslås nya bostäder.

STATISTIK HÖGSBO [10]

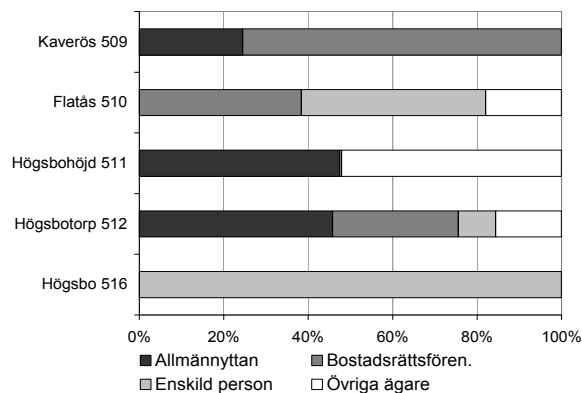
Hustyp 2006



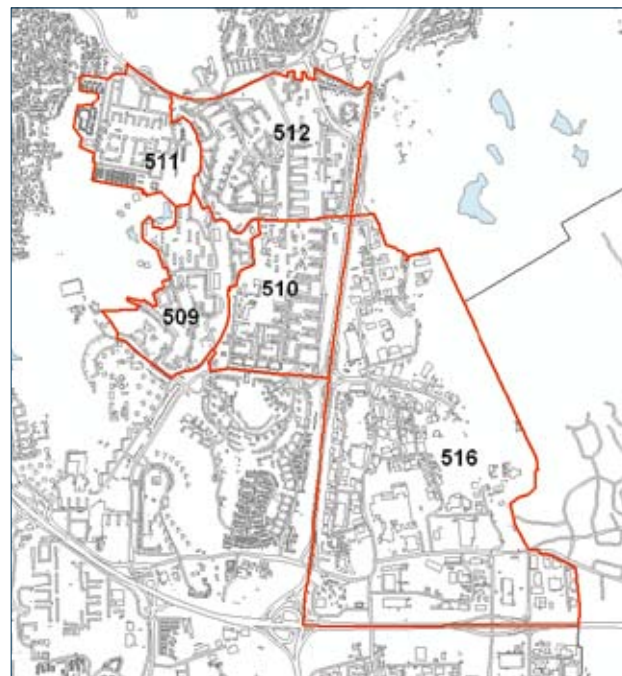
Bostadstorlek 2006



Upplåtelseform 2006



Diagrammen visar bostadsbeståndet 2006, småhus och lägenheter i flerbostadshus, fördelat på primärområden. För mer detaljerad data se <http://www.goteborg.se/statistik>



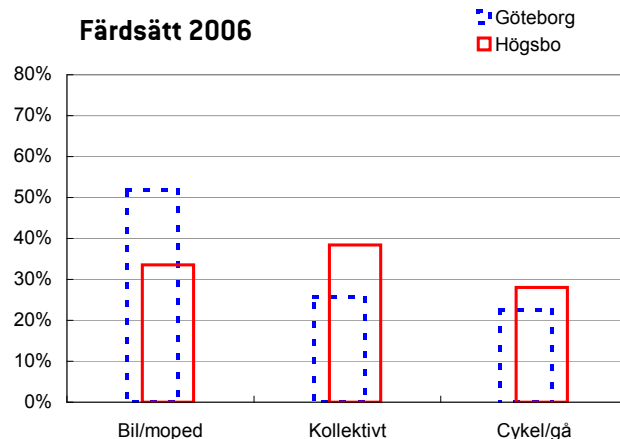
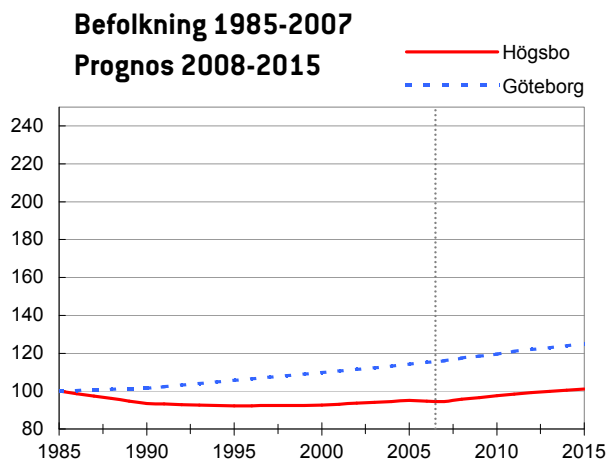
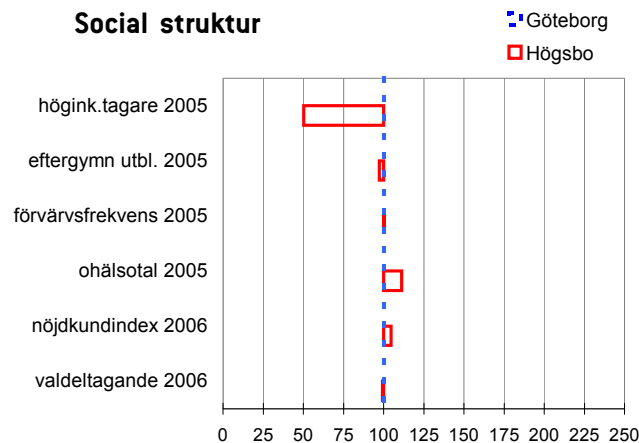
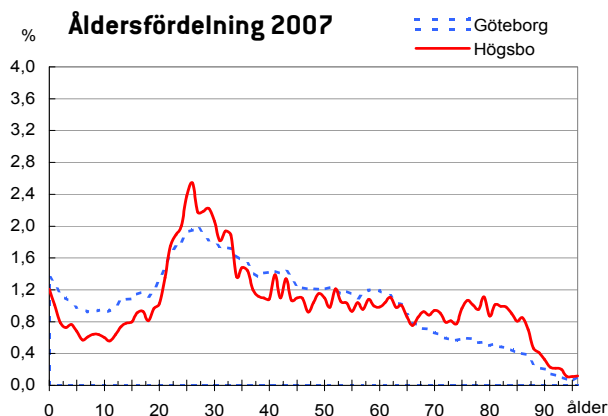
Antal bostäder 2006

509 Kaverös	2 308
510 Flatås	1 806
511 Högsbohöjd	1 906
512 Högsbotorp	4 158
516 Högsbo	7
Totalt	10 185

Kartan och tabellen visar stadsdelen med dess primärområden. De tre siffrorna är primärområdets kod. Se <http://www.goteborg.se/statistik>

Folkmängd: 16 645 personer

Landyta: 508 ha



Social struktur: Mäts i förhållande till genomsnittet i Göteborg, index=100. Höginkomsttagare 360< tkr/år, Eftergymnasial utbildning 3<års utbildning, Förvärvsfrekvens 25-65 år, Ohälsotal 16-65 år, se Göteborgsbladet, maj 2007. Nöjd kundindex, hur nöjda invånarna är med miljön i sin stadsdel. Se medborgarenkäten 2006. Valdeltagande. Se statistisk årsbok 2007, Göteborg.

Färdsätt 2006: Andelen resor för respektive färdssätt i stadsdelen 2005, jämfört med Göteborg. Se resvaneundersökning 2006.

Åldersfördelning 2007: Andelen av invånarna i varje årtäcksklass i stadsdelen, jämfört med Göteborg. Se <http://www.goteborg.se/statistik>

Befolkning 1985-2007 och prognos: Folkmängdsförändringen i stadsdelen från 1985, jämfört med Göteborg. 1985 är index 100 och utifrån det visas förändringen i femårsintervall. 2008 - 2015 är en prognos. Se <http://www.goteborg.se/statistik>

ATT LEVA I HÖGSBO

Många äldre, färre unga i stadsdelen
Både unga och gamla trivs i sin stadsdel
97 procent av bostadsbebyggelsen är
flerbostadshus
Grön och lugn boendemiljö
Brist på stora bostäder
God service och kollektivtrafik

Högsbo är en relativt liten stadsdel, både till yta och invånarantal. Stadsdelen är uppdelad i två tydliga delar: väster om Dag Hammarskjöldsleden är bostadsområden och öster om leden är en företags- och industripark, med ett fåtal bostäder även i företagsområdet.

BEFOLKNINGSSAMMANSÄTTNING

I Högsbo bor det knappt 17 000 personer, varav färre än 30 bor öster om Dag Hammarskjöldsleden. I Högsbo bor det fler äldre och färre barn och ungdomar än genomsnittet för Göteborg, vilket gör Högsbo till den näst äldretätaste stadsdelen i Göteborg. Antalet arbetslösa och socialbidragstagare är lägre än för Göteborg i genomsnitt, medan ohälsotalet ligger något högre. Högsbobornas medelinkomst och utbildningsnivå ligger något lägre än genomsnittet för Göteborg och andelen höginkomsttagare är jämförelsevis mycket liten.



Boulespel på Axel Dahlströms Torg. Högsbobor i allmänhet trivs mycket bra i sin stadsdel och det finns många som har bott i Högsbo sedan stadsdelen byggdes.

Under ett antal år har barnkullarna minskat, men sedan årsskiftet 2005/2006 kan man se en ökning i antalet födda barn. På senare tid har andelen studenter i Högsbo ökat. Närheten till centrala Göteborg och de goda kommunikationerna samt enkelheten i att använda cykeln till och från högskolan har gjort stadsdelen attraktiv. Att andelen mindre lägenheter är stor har också lockat studenterna. Det finns också ett par rena studentbostadshus i stadsdelen, vid Marklandsgatan och vid Högsbogatan.

UTVECKLINGEN PÅ SIKT – POLITIKENS MÅL

Stadsdelen står inför en ny utvecklingsfas – kompletteringsbebyggelse. Den bör medverka till att Högsbo kan erbjuda ett bredare utbud av bostäder som är väl anpassade för både unga och äldre. Stadsdelsnämnden önskar att fler unga familjer ska ges möjlighet att bosätta sig i stadsdelen och därigenom skapa en stadsdel där alla generationer kan mötas och trivas tillsammans. Nuvarande bostadsbestånd bör även anpassas så att det möjliggör kvarboende. Det innebär bland annat att de görs mer tillgängliga både för att kunna ta sig till bostaden och för att kunna leva ett tryggt liv i bostaden.

Axel Dahlströms Torg är ett viktigt nav i Högsbo. Stadsdelsnämnden vill stödja en positiv utveckling av torget så att den service och handel som idag finns ska kunna finnas kvar och utvecklas.

Högsbo har tillsammans med förvaltningarna Park och Natur samt Idrott och Förening tagit fram ett förslag för allaktivitetspark i Flatås. Medel är avsatta och syftet är att stimulera till fysisk aktivitet och gemenskap för alla åldrar på en centralt belägen plats i grannskapet.

Sammantaget är det viktigt att Högsbo får fortsätta utvecklas till en allt bättre stadsdel, där högsboborna trivs och ges möjlighet att aktivt ta del i den planerade utvecklingen.

KOMMUNIKATIONER

Kommunikationerna är bra i Högsbo, framförallt i nord-sydlig riktning, beroende på spårvägslinjerna. I dag är det totalt tre spårvägslinjer som går genom stadsdelen. Tyvärr är kommunikationen i väst- östlig riktning betydligt sämre. De har dock förbättrats på senare tid med flexlinjen som kör på tvärs i stadsdelen och in i bostadsområdena.

Högsboborna använder sig mer av de kommunala färdmedlen än göteborgare i genomsnitt. Till arbete eller skola reser 35 procent kollektivt jämfört med 28 procent för genomsnittsgöteborgaren. För att handla livsmedel eller göra större



*Flexlinjen kompletterar buss och spårvagns-
trafiken.*



Cykelvägar finns många, speciellt i utkanten av stadsdelen. Inom Högsbo hänger cykelnätet inte tydligt samman.



Gröna bostadsmiljöer är uppskattade i Högsbo.



Ensliga gångstråk till hållplatserna upplevs av många som otrygga miljöer.

inköp väljer 17 procent av högsbos befolkning att åka kollektivt jämfört med 11 procent för Göteborg i stort.

I stadsdelen finns det gott om cykelvägar. De nyttjas främst under sommarhalvåret, men även under vinterhalvåret används de av en hel del cyklister. Cykelvägarna hänger inte överallt samman vilket minskar orienterbarheten och användarvänligheten. En del stråk är också ensligt belägna och kan upplevas som otrygga när det är mörkt.

ATT BO I HÖGSBO

Bebyggelsen i stadsdelen består i huvudsak av flerbostadshus. Nära 97 procent av bebyggelsen är flerfamiljshus. Större delen av bostadsbeståndet uppfördes under 1950- och 1960-talen. Allmännyttan och bostadsrättsföreningar är de stora ägargrupperna av bostadshusen. Andelen mindre lägenheter, 2- och 3-rumslägenheter, är ungefär 65 procent av beståndet.

Högsbo upplevs av de boende som en grön stadsdel, vilket de flesta invånarna värnar om. En relativt stor andel av markområdena är grönytor. Stadsdelen är också till vissa delar starkt kuperad. Detta innebär att det finns både grönområden som är mer parkliknande med planteringar av träd, buskar och blommor och grönområden som är att likna vid naturmark.

Vissa delar i Högsbo upplevs som otrygga. Det kan bero på att områdena är dåligt underhållna, har skymmande buskage eller är lite vildvuxna. Vissa områden har för dålig belysning. Det kan också röra sig om att själva byggnationen upplevs ge otrygghet: tunnlar under väg och områden som saknar insyn från de kringboende upplevs som otrygga att röra sig i. Dag Hammarskjöldsleden pekas av många ut som en obehaglig barriär och ett hinder för Högsbobornas tillgång till Änggårdsbergen.

Många av de äldre som bor i stadsdelen har bott där sedan husen byggdes. Trivselen och samhörigheten bland de boende är hög, många känner varandra sedan lång tid tillbaka. Det är inte alls ovanligt att man möter människor som bott i Högsbo i 50 år. Det finns också tecken på att utflugna barn återkommer till stadsdelen när de vuxit upp och själva bildar familj. Ett problem som finns är den begränsade andelen med större lägenheter. Dagens barnfamiljer har andra krav på lägenhetsstorlek än då husen byggdes.

Ungdomarna i Högsbo är i stort sett eniga med de äldre: de tycker mycket om sin stadsdel. De uppskattar att det är ”nära till allt”, att det är grönt och att det är lugnt. Ungdomarna uppger att de känner sig trygga när de rör sig ute i sin stadsdel.

För de boende och verksamma i stadsdelen är Axel Dahlströms Torg en mycket

viktig servicepunkt. Vid torget finns idag ett flertal affärer och serviceinrättningar, bland annat dagligvaruhandel, klädaffär, cykelaffär, bageri, apotek, tandläkare och medborgarhuset, det så kallade Axel-Huset, med bibliotek och samlingslokaler. I Axel-Huset är det dagligen aktiviteter som vänder sig till Högsboborna, allt ifrån sagostunder för barn till gammeldans för de äldre. I Axel-Huset finns även fritidslokalen och Bakfickan för de unga i stadsdelen. Högsbo har ett rikt föreningsliv som vänder sig till alla ålderskategorier. Ungefär ett femtiotal föreningar är aktiva och representerar många olika verksamhetsområden.

SERVICE

I Högsbo finns väl utbyggd offentlig service i form av förskolor, skolor, hemtjänst och äldreomsorg. Den kulturella och kommersiella servicen har sitt centrum vid Axel Dahlströms Torg. Det finns viss dagligvaruhandel vid bostadsområdenas centrumbildningar.



Kalasdags! Axel Dahlströms Torg är ett viktigt och levande centrum i Högsbo. Här finns såväl butiker, café och restauranger som medborgarhus med bibliotek och samlingsalar.

Skolor

Förskolan i Högsbo omfattar tio förskolor. Det finns en öppen förskola. Verksamheter för sexåringarna och fritidshemmen finns på grundskolorna. Förutom de kommunala förskolorna finns det fyra enskilda förskolor.

Högsbo har fyra grundskolor med sammanlagt ungefär 1000 elever. Kavåsskolan och Västerhedsskolan är idag lågstadieskolor. Västerhedsskolan kommer under 2006 få två förskoleavdelningar. Flatåsskolan är en 1-9 skola, med en välkänd miljöprofil. Högsboskolan är en F-6 skola, samt skola för elever med diagnoser inom autismspektrum.

Äldreomsorg

I Högsbo bor det jämförelsevis många äldre. Det är ungefär 25 procent som är ålderspensionärer. Äldreomsorgen är den största av stadsdelsförvaltningens verksamheter.



Kavåsskolan ligger naturnära med goda lekmöjligheter i det fria.



Högsbo har en förhållandevis stor andel äldre invånare och tillgängligheten i stadsdelen skulle behöva förbättras i allmänhet. Många av bostadshusen saknar hiss och en del gångstråk är besvärliga att ta sig fram på om man har svårt att gå.

Äldreboendet Gerdas gård på Högsbohöjd har 96 lägenheter och lika många finns det på Högsbotorpshemmet vid Axel Dahlströms Torg efter utbyggnad år 2008. På Högsbotorpshemmet finns det även viss service, bland annat fotvård och frisör.

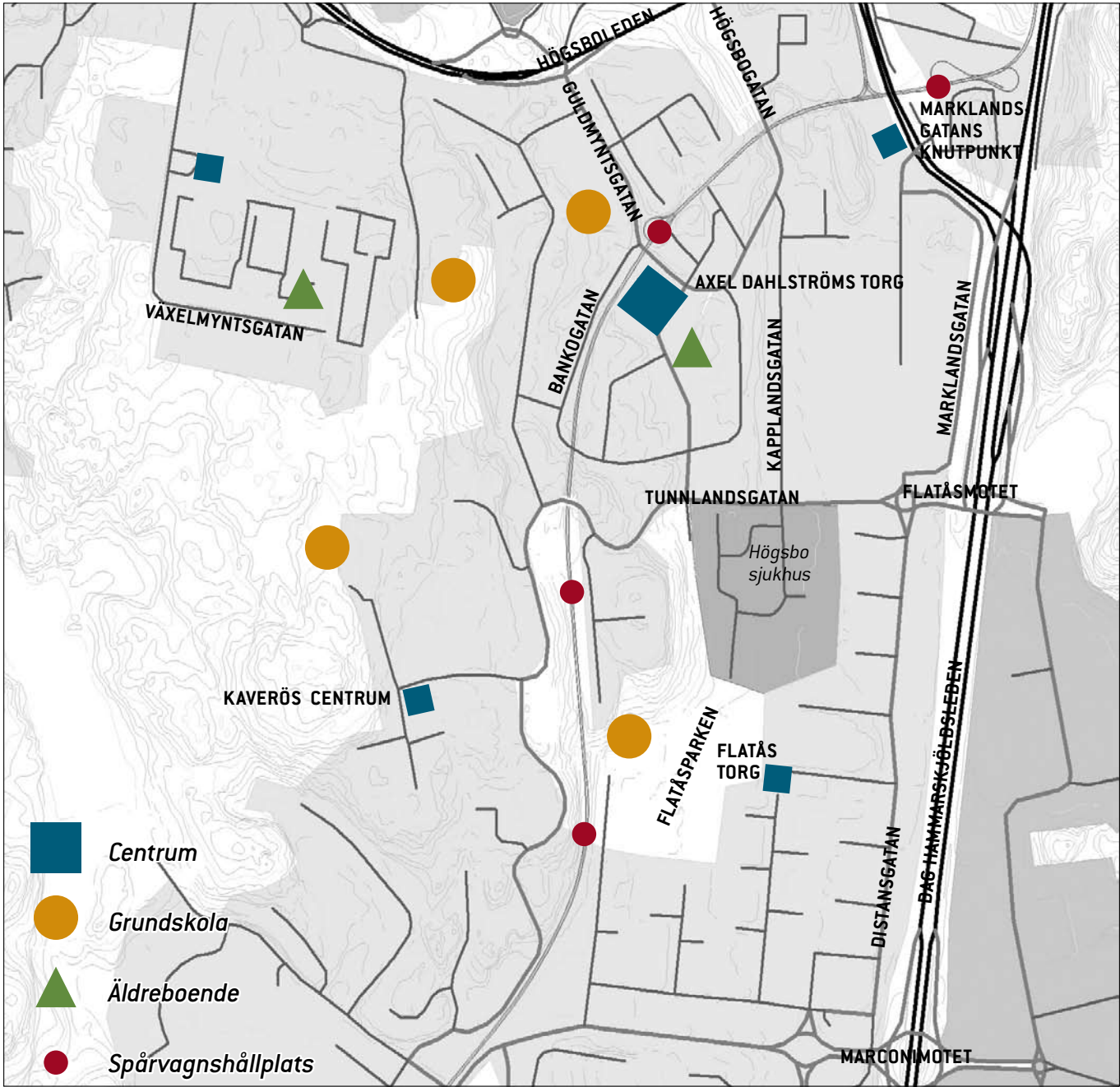
Kommersiell service

I stadsdelen finns det fyra kommersiella knutpunkter av varierande storlek: Axel Dahlströms Torg, Marklandsgatan, Flatås Torg och Kaverös Centrum. Därutöver finns ett fåtal mindre närbutiker för livsmedel, tips och tobak, videouthyrning och liknande utspridda i bostadsområdena.

Axel Dahlströms Torg är Högsbos största servicecentrum. Anläggningen består av fyra butikslängor, med bland annat dagligvaruhandel, apotek, cykelaffär, hälsokostbutik, juvelerare, blomsteraffär, klädesaffär och restauranger. I Axel-Huset inryms biblioteket samt fritids- och konferenslokaler. Axel-Huset är ett levande medborgarhus som är mycket uppskattat av Högsboborna.

Marklandsgatan är främst känd som en stor och livlig knutpunkt för stadens kollektivtrafik. Förutom själva kollektivtrafikterminalen finns det en handfull affärer i markplanet på bostadshuset vid Marklandsgatan. På grund av att Högsboleden ligger mellan hållplatsen och butikerna upplevs det inte som ett samlat centrum och butikerna hamnar lite i skymundan.

Flatås Torg ligger mitt i bostadsområdet med ett mindre antal butiker och en



Översiktskarta över offentlig och kommersiell service i Högsbo

restaurang i bottenvåningen på ett av bostadshusen. Offentlig service saknas men vid torget ligger Flatåskyrkan som bedriver en aktiv och utåtriktad verksamhet.

Kaverös Centrum är en liten affärsanläggning med en dagligvaruhandel och ytterligare ett par butiker, samt matställe med uteservering sommartid.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

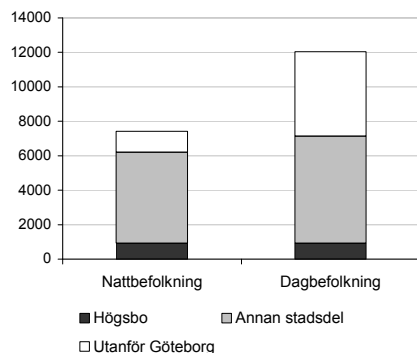
De flesta som bor i Högsbo är mycket nöjda med sin stadsdel. Det är därför viktigt att Högsbo kan fortsätta att utvecklas i en positiv anda; att man även i framtiden tar vara på stadsdelens tidstypiska bostadsmiljöer och värnar om de attraktiva grönområdena.

För att möjliggöra en mer blandad ålder på de boende är det önskvärt med fler lägenheter som är stora, speciellt 4- och 5-rumslägenheter behövs om fler barnfamiljer ska välja att stanna i Högsbo. Det finns också ett stort behov av fler lägenheter som kan nås med hiss för att förbättra tillgängligheten i boendet.

Det är angeläget att förbättra de områden som idag upplevs som otrygga på olika sätt och att utveckla bättre kopplingar i öst-västlig riktning, i synnerhet för gående och cyklister och om möjligt också för kollektivtrafiken.

Strategiskt läge i regionen
 Expansivt näringsliv i Högsbo-Sisjö företagspark
 Industriprägel ersatt av handel, service, logistik
 Företagsmixen samma som för Göteborg i stort

Arbetspendling 2005



Nattbefolkning: Stapeln visar antalet förvärvsarbete boende i stadsdelen. De olika färgerna visar var dessa arbetar.

Dagbefolkning: Stapeln visar antalet personer som har sin arbetsplats i stadsdelen. De olika färgerna visar var dessa bor.

Källa: SCB 2005.

NÄRINGSLIVET I HÖGSBO

Av Högsbos knappt 17 000 invånare är det lite mer än 7 000 som förvärvsarbetar. Knappt 1 000 av dessa arbetar inom egna stadsdelens gränser medan resten pendlar till andra stadsdelar, vanligast centrum och Linnéstaden, eller någon av kranskommunerna, vanligast Mölndal.

Största enskilda arbetsgivare i Högsbo är kommunen som har drygt 1500 anställda, men de många privata arbetsgivarna svarar tillsammans för cirka 80 procent av stadsdelens alla arbetstillfällen.

Högsbo sjukhus är den enda större arbetsplatsen som ligger i västra Högsbo. Där finns knappt 400 anställda. Sjukhuset tillhör Sahlgrenska Universitetssjukhuset och har 13 avdelningar och 260 vårdplatser. Verksamheten är inriktad mot fyra vårdområden: Geriatrik, Äldrepsykiatri, Hjärtrehab och Sinnesorganen (syn och neurologi).

Näringslivet i Högsbo är starkt koncentrerat till verksamhetsområdet öster om Dag Hammarskjöldsleden. Tidigare var det ett traditionellt industriområde men med tiden har dess karaktär ändrats. Idag väljer Högsbo-Sisjö företagarförening att presentera området som Högsbo-Sisjö företagspark.

HÖGSBO-SISJÖ VERKSAMHETSOMRÅDE

Högsbo-Sisjö verksamhetsområde, som sträcker sig över stadsdelsgården in i Askim, har utvecklats till ett av Nordens största företags-, industri- och detaljhandelsområden. Utvecklingen har gått från relativt små traditionella tillverkningsindustrier mot verksamheter som idag har sin tyngdpunkt i tjänsteproducerande företag och handel.

I området arbetar närmare 15 000 personer. Det finns ungefär 1250 företag fördelade på flera hundra branscher. I storlek spannar de från enmansföretag till 250 anställda. Intressant med Högsbo-Sisjö verksamhetsområde är att dess mix av företag är en spegling av Göteborgs näringsliv i stort.

Företagarföreningen i området har lanserat benämningen Högsbo-Sisjö Företagspark. De är positiva till att komplettera området med bostadsbyggande och menar att det skulle medföra positiva effekter, som att människor skulle röra sig i området under dygnets alla timmar. Prioriterade frågor idag från företagarföreningens sida är säkerhet, trygghet, miljö och goda kommunikationer. Företagarföreningens utvecklingsambition är fortsatt upprustning, bland annat genom att förbättra orienterbarheten till och inom området. Det finns även en strävan att

stadsmiljön i företagsparken skall upplevas som grön, vilket innebär att det i samband med upprustning av området planteras träd längs vissa gator.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

Utvecklingen av Högsbo-Sisjö företagspark är positiv. Området är idag expansivt och attraktivt för nya etableringar, tack vare det gynnsamma läget i det regionala vägnätet. Det finns fortfarande markresurser att ta i anspråk för nyetableringar. Trots områdets industrihistoria visar undersökningar inga markföroreningar. Högsbo-Sisjöområdet har visat sig tåla konjunktursvängningar, inte minst för att blandningen av verksamheter har varit god. Det finns sedan en tid ett ökat intresse från utländska aktörer att etablera sig i området. Speciellt handeln är inne i en expansiv fas.

För utvecklingen behövs fortsatt förbättrade kommunikationer, inte minst för kollektivresandet. Förlängningen av O Odhners gata till rondellen vid Sisjövägen är exempel på en ny viktig koppling som gör området mer tillgängligt.



O Odhners gata förlängs till Sisjövägen.



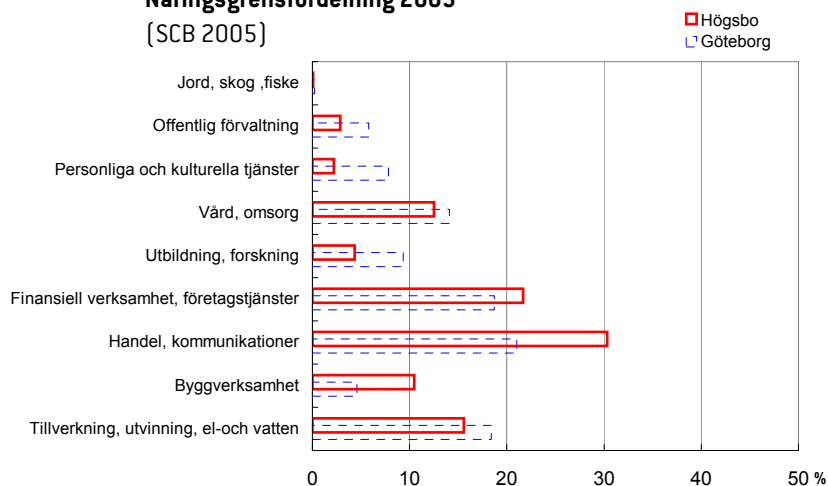
Rondellen vid O Odhners gata på väg att ta form.



Återvinningcentralen, en av Göteborgs största.

Näringsgrensfördelning 2005

(SCB 2005)



Diagrammet över näringsgrensfördelning visar de branscher som är geografiskt representerade i stadsdelen. År 2005 var Högsbos andel av Göteborgs arbetsplatser 4,25%, totalt 12039.

DEN FYSISKA MILJÖN I HÖGSBO

Renodlade områden: bostäder i väst och industri i öst

Tidstypiska 1950- och 1960-talsmiljöer

Grannskapsenheter med hus i park

Stadsdelen omges av hårt trafikerade leder

Trafikseparerade bostadsområden

Restytor runt trafikmiljöerna

Axel Dahlströms Torg är Högsbos kommersiella och kulturella centrum

Kompletteringsbebyggelse föreslagen, upp till 1000 nya lägenheter

Större funktionsblandning är önskvärd

MARKANVÄNDNING

Högsbo består av två delar med helt olika karaktär. Den västra delen består i stort sett helt av bostäder och bostadsanknuten service, medan den östra delen nästan uteslutande innehåller verksamheter. Mitt i bostadsområdena ligger Högsbo sjukhus, den enda större arbetsplatsen i den västra delen. Genom Högsbo löper två långsgående trafikstråk i form av spårväg och motorled.

Landskapet

Högsbo är byggt på ömse sidor om en dalgång som löper i nord-sydlig riktning. På östra sidan reser sig Änggårdsbergen ganska dramatiskt och på västra sidan de något flackare höjderna upp mot platån vid Rud. Mitt i dalgången går Dag Hammarskjöldsleden.

Landskapet är påtagligt närvarande i stadsdelen, både i dalen och de branta partierna. Kaverös och delar av Högsbotorp är backiga områden. Högsbohöjd ligger på en bergsplatå medan Flatås och de östra delarna av Högsbotorp som ligger i dalen är nästan helt platta områden. Högsbo verksamhetsområde ligger på sluttningen upp mot Änggårdsbergen och på sina ställen skjuter höjder fram mellan bebyggelsen.

I kanten av Änggårdsbergen ligger Högsbo pegmatitbrott. Gruvan var i drift mellan 1945 och 1949 och fridlystes 1973. Pegmatitbrottet är värdefullt för geologiska exkursioner men kan på grund av rasrisk inte längre besökas av allmänheten.



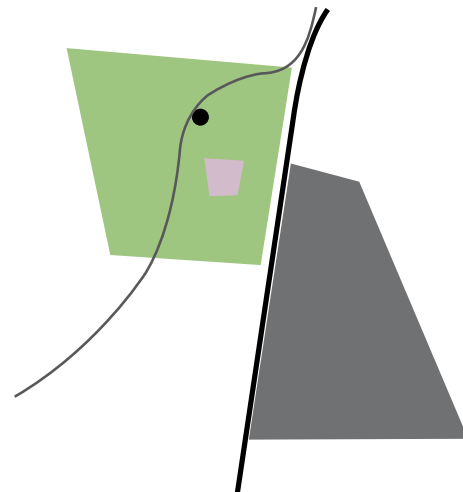
Dag Hammarskjöldsleden i dalgången med Änggårdsbergen till höger. Till vänster syns skivhusen vid Marklandsgatan.

Grönytor och rekreationsområden

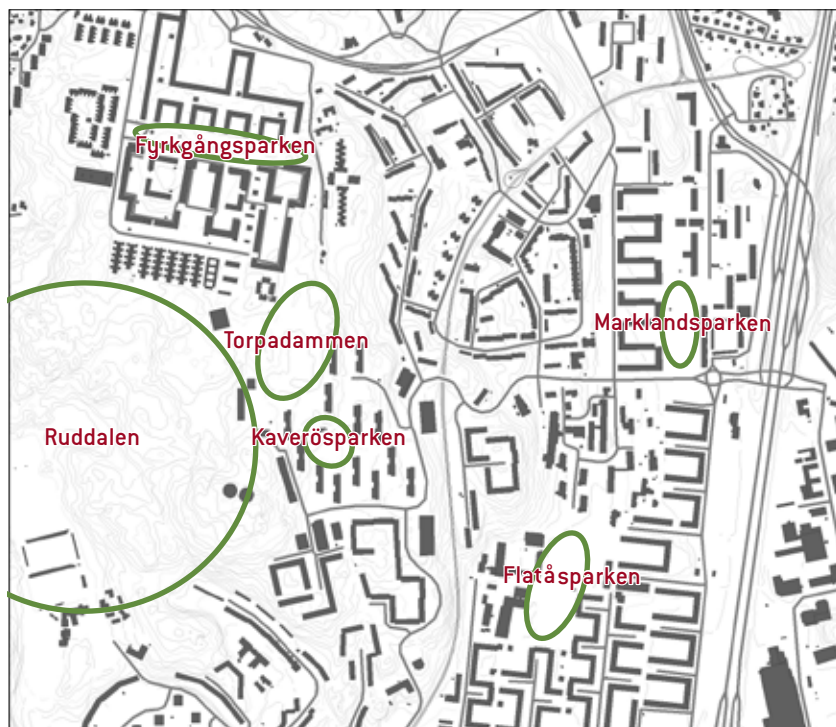
I Högsbo finns relativt gott om grönytor men de är huvudsakligen små. Många är att betrakta som restytor, olämpliga för rekreation, antingen på grund av att de är branta och otillgängliga eller för att de ligger i utsatta trafiklägen. Därför spelar den sparade naturen mellan husen en stor roll för tillgången till grönytor av kvalitet. På många ställen finns exempel på hur bostadsgård och natur samspelar med en flytande gräns.

Viktiga lokalparker är Fyrkgångsparken i Högsbohöjd, Kaverösparken som hänger samman med Svarte mosse i Ruddalen, Marklandsparken norr om Tunnländsgatan, och Flatåsparken mitt i Flatås. Vid Västerhedsskolan och Flatåsskolan finns skogsklädda östersluttningar. Högsbo saknar egna stora rekreationsområden; i gengäld finns Ruddalen omedelbart väster om Högsbo och Änggårdsbergen i öster.

Park- och naturförvaltningen har upprättat en så kallad sociotopkarta över Högsbo. Kartan illustrerar vilka platser högboborna använder i sin utemiljö och vad de använder dem till, från olika typer av aktiviteter till vila och utsikt.



Högsbo består av bostäder i väster och verksamheter i öster. Spårvägen och motorleden är lokala barriärer.



De flesta lokala parker och grönområden i Högsbo är små..



Flatås park är den enda större stadsdelsparken i Högsbo.



Bollek i Naturstigen.



Före detta Lv6 är idag Högsbo sjukhus.

Kulturmiljö

Stadsdelen Högsbo var tidigare en del av Västra Frölunda socken. Här fanns flera byar och gårdar, till exempel Högsbo, Järnbrott, Flatås, Tofta och Bua. Där Frölunda kyrkogård ligger fanns en medeltida kyrka som revs 1866. Den nya kyrkan uppfördes en kilometer västerut på Toftaåsen och tillhör idag Frölunda.

År 1917 upplät Göteborgs stad ett större område för torplägenheter och under de följande tre fyra åren anlades omkring 60 torp inom ett område som ungefär motsvarar dagens Högsbotorp. År 1918 öppnades också Högsbo kolonistugeområde med cirka 330 lotter. Dessa flyttades till Välen i Frölunda när Högsbo byggdes ut.

Jordbruk bedrevs på Bua gård till år 1944 då Kungliga Göta Luftvärnskår (Lv6) tog över marken. Ett tiotal tegelbyggnader uppfördes medan Buas mangårdsbyggnad, Högsbos äldsta hus, blev officersmäss. När Lv6 lämnade området 1962 tog Högsbo sjukhus över tegelkasernerna medan mangårdsbyggnaden blev skola för barn med behov av särskild undervisning.

När Göteborg inkorporerat Västra Frölunda år 1945 togs den före detta jordbruksmarken i Högsbo inom ett par decennier i anspråk för bostadsområden och industrier. Västra delen av Högsbotorp med Axel Dahlströms Torg byggdes 1951-54, medan östra delen åt uppfördes 1961-62, Kaverös södra del byggdes 1953-54 och norra delen 1965-67, Högsbohöjd 1959-62 och Flatås 1962-1966. Öster om Dag Hammarskjöldsleden påbörjades utbyggnaden av Högsbo industriområde på 1950-talet.

Idag finns inte mycket kvar av äldre kulturmiljö, men flera delar av Högsbos yngre bebyggelse är kulturhistoriskt intressanta.

Bua gård, före detta *Lv6*, nuvarande Högsbo sjukhus. Mangårdsbyggnaden är en av traktens få anläggningar med herrgårdskaraktär. För Lv6 byggdes ett tiotal låga tegelbyggnader fritt placerade i park. De ritades av U. Snellman. Militärbebyggelsen är intressant ur lokalhistoriskt perspektiv. Området finns med i Göteborgs program för bevarande av kulturhistoriskt värdefull miljö.

Miljön kring *Axel Dahlströms Torg* är ett värdefullt exempel på 1950-talets stadsbyggande och ingår i bevarandeprogrammet. Axel Dahlströms Torg med omgivande byggnader uppfördes under åren 1953-54 som centrumanläggning för hela Högsbo. Husen vid torget ritades av Sven Brolid och Jan Wallinder, och konstnären Endre Nemes gjorde den då mycket uppseendeväckande fasadutsmyckningen. Tillsammans utgör det höga punkthuset på torget och medborgarhuset (Axel-Huset) och den abstrakta konsten en välbevarad och tidstypisk miljö. De sex punkthusen vid Bankogatan bakom torget, ritade av Å. Wahlberg, har omsorgsfullt utformade



fasader och karaktäristiska trapphus.

De båda torpbyggnaderna som bevarats är socialhistoriskt värdefulla. De ligger i grönområdet mellan Markmyntsgatan och Bankogatan. Det ena av torpen flyttades år 2007 drygt 100 meter norrut i samband med att Högsbo sjukhem byggdes ut.

I Högsbo finns flera välbevarade och tidstypiska byggnadsgrupper från 1950- och 1960-talet. Det gäller bland annat bostadshusen längs Guldmyntsgatan och Bankogatan, atriumhusen i Högsbohöjd, lamellhusen i slutet på Tunnländsgatan i Kaverös, och Flatåsområdets rätvinkligt slingrande bebyggelse.

Västra Frölunda kyrkogård ligger vid korsningen Frölunda smedjegata och Viktor Hasselblads gata. Den skyddas enligt Kulturminneslagen (KML) 4 kap.

Högsbo kyrka är en tidstypisk betongkyrka ritad av T. Roos och B. Thornberg. Kyrkan uppfördes 1966. Interiören präglas av reliefmönstrade betongväggar. Kyrkorummet har en sparsam utsmyckning utformad av Knut Irwe.

Kaverös kyrka byggdes 1969, ritad av T. Hansson. Kyrkorummet är asymmetriskt med ett tak som bärs av kraftiga limträbågar.

Medborgarhuset på Axel Dahlströms Torg med fasadutsmyckning av konstnären Endre Nemes.



Mangårdsbyggnaden på gamla Bua gård fungerar idag som skola.



Högsbo kyrka utförd i tidstypisk betong.

Bostäder

Bostadsbebyggelsen är uppdelad i fyra områden: Högsbohöjd, Högsbotorp, Kaverös, och Flatås. Områdena är uppbyggda enligt grannskapsprincipen med rumsligt avgränsade bostadsgrupper som kompletteras med skola och ett litet grannskapscentrum.

Bostadsbebyggelsen består till 97 procent av flerbostadshus. Nästan alla dessa byggdes under 1950- och 1960-talet. Drygt en tredjedel av bostäderna är bostadsrättsföreningar, en tredjedel ägs av allmännyttan, och knappt en tredjedel har privata ägare.

Det finns många smålägenheter i Högsbo. Mer än 80 procent av lägenheterna är ettor, tvåor och treor; endast 3,5 procent av lägenhetsbeståndet är på fem rum och kök eller mer. Sammansättningen av lägenheter påverkar ålärstrukturen i stadsdelen. Barnfamiljer tenderar att flytta i brist på större bostäder.

Tillgängligheten är begränsad i många fastigheter. Större delen av lägenheterna saknar hiss, och flera av husen, som ändå har hiss, har små hissar som inte uppfyller dagens måttkrav.

Ett kompletteringsprogram för bostäder i Högsbo godkändes av Byggnadsnämnden år 2005. Programmet ligger till grund för kommande detaljplanering och pekar på att omkring 1000 nya bostäder kan tillkomma i stadsdelen.

Service

Stadsdelens kommersiella och kulturella centrum är Axel Dahlströms Torg, därutöver finns det små grannskapstorg i varje bostadsområde. I Högsbo verksamhetsområde ligger handel och service som har ett betydligt större upptagningsområde än det lokala. Samhällsservice är utspridd i stadsdelens delområden.

Stadsdelstorg

Axel Dahlströms Torg är hela Högsbos centrum med ett varierat utbud av lokalt orienterade affärer, café och restauranger. Några verksamheter har dock ett större upptagningsområde. I medborgarhuset vid torget, Axel-Huset, finns bibliotek och samlingsalar. En del av stadsdelsförvaltningen finns i Axel-Huset medan resten är lokaliserad till Nymilsgatan längst söderut i Högsbo.

Axel Dahlströms Torg nås av spårvagn och har parkeringsmöjligheter för bil, däremot ligger det förhållandevis otillgängligt till för biltrafikanter från Högsbohöjd och Flatås.

Centrum i Högsbohöjd är *Fyrkktorget* där det finns en mindre livsmedelsbutik, gatukök och bushållplats.

Kaverös Centrum har en mindre livsmedelsbutik, en kiosk och en pizzeria.

Flatås Torg har en mindre livsmedelsbutik, pizzeria, kiosk och några ytterligare butiker. Vid torget ligger också Flatås kyrka. Flatås Torg nås via två säckgator och bristen på genomströmning kan förmodas vara en nackdel för handeln. Det finns önskemål om antingen ändrad trafikförelå eller en omlokalisering av torget.

I norra änden av *Marklandsgatan*, mitt emot hållplatsen, finns ett antal butiker med varierat utbud.

Samhällsservice

Alla Högsbos bostadsområden har skolor och förskolor, de flesta av dem naturnära placerade med goda lekmöjligheter utomhus för skolbarnen.

Högsbo har många äldre och äldreomsorgen är den största av stadsdelens verksamheter. Antalet som får hemhjälp är drygt 900 personer.

Äldreboende finns dels på Högsbotorphemmet, som ligger 150 meter från Axel Dahlströms Torg, dels på Gerdas gård uppe på Högsbohöjd. Det finns 96 lägenheter på vardera stället.

Gruppbofästelser med 20 platser inom Altbo finns sedan år 2006 på August Barks gata i Högsbo verksamhetsområde.



Axel Dahlströms Torg



Kaverös Centrum



Flatås Torg

Högsbo sjukhus

Högsbo sjukhus ligger som en egen, rumsligt avgränsad enhet mellan Flatås och Högsbotorp. Sjukhusområdet saknar genomfartstrafik och är därför lugnt och stillsamt. Samtidigt utgör det en lokal barriär för rörelser mellan Flatås och Högsbotorp med Axel Dahlströms Torg.

För bilar finns idag endast infart till sjukhusområdet från Tunnlandsgatan i norr. På sikt önskar sjukhuset möjlighet till angöring även söderifrån.

Verksamheter

I och med att Högsbo är en mycket funktionsseparerad stadsdel ligger arbetsplatser och verksamheter nästan uteslutande i området öster om Dag Hammarskjöldsleden. Högsbo växer där samman med Sisjö verksamhetsområde, på andra sidan Söderleden i stadsdelen Askim. De båda områdena utgör idag en funktionell enhet.

Med nästan 1500 företag tillhör Högsbo-Sisjö verksamhetsområde de största arbetsområdena i Norden. Områdets sammansättning av verksamheter motsvarar genomsnittet för företagsstrukturen i Göteborgsregionen. Högsbo-Sisjön är alltså företags-Göteborg i miniatyr.

*Högsbo-Sisjö verksamhetsområde
sedd från norr.*



Under 1980-talet byggdes många kontorshus och det finns idag en viss överkapacitet på kontor i området. Sedan början på 2000-talet ligger exploateringstrycket på handel och logistik. Det finns både tomma lokaler och obebyggd mark att ta i anspråk men expansionen ställer krav på trafiklösningar som anpassas till de nya förhållandena. Både kapacitet och tillgänglighet behöver öka. Villkoren för kollektivtrafik, cyklisterna och gående måste förbättras.

I västra delen av Högsbo finns utöver Högsbo sjukhus ett kontorshus på Distansgatan och stadsdelsförvaltningen i en byggnad vid Nymilsgatan.

Infrastruktur

Högsbos bostadsområden präglas av ett lugnt inre inramat av två hårt belastade trafikleder: Högsboleden i norr och Dag Hammarskjöldsleden i öster. Båda lederna medför problem med buller och luftföroreningar. Det är relativt svårt att röra sig inom och genom stadsdelen på grund av dess grovmaskiga och bitvis uppbrutna gatunät.

Kollektivtrafik

Med Marklandsgatan som knutpunkt för spårvagn, stads- och regionalbussar har Högsbo bra kommunikationer med både centrum och Västra Frölunda.

Spårvagnsspåret löper centralt genom Högsbos bostadsområden på egen banvall. Sträckan trafikeras av linjerna 1, 7 och 8 från centrum mot Frölunda och Tynnered. Det finns fyra hållplatser i stadsdelen: knutpunkten Marklandsgatan, Axel Dahlströms Torg, Lantmilsgatan och Nymilsgatan. Spåret utgör längs långa sträckor en barriär och dess omgivningarna och hållplatser har uppmärksamats i trygghetssammanhang.

Kollektivtrafiken kompletteras av flera busslinjer som huvudsakligen löper i bostadsområdenas periferi. Även Högsbo verksamhetsområde servas av buss, framför allt under tider för arbetspendling. Däremot är det gles turtäthet till verksamhetsområdet under dagtid vilket påverkar möjligheterna att uträtta ärenden med kollektivtrafik.

Längs med Dag Hammarskjöldsleden finns ett icke formaliserat kollektivtrafikreservat för framtida trafikförsörjning av de södra stadsdelarna. Det följer delvis gamla Säröbanans banvall.

En ny större hållplats för lokal- och regionalbussar planeras vid Järnbrottsmotet för att öka tillgängligheten till Högsbo-Sisjö verksamhetsområde.



I Högsbos utkanter finns snabba cykelleder.



Gemensam koll av cykelvägarna i Högsbo.



Många av 1960-talets gator är ödsliga och breda och inbjuder till höga hastigheter.

Cykelnät

Högsbo saknar ett sammanhängande cykelnät som är överskådligt och gent. De planerade cykelrutterna följer i huvudsak biltrafikens logik vilket för cyklister ofta innebär onödiga omvägar.

Leder, mot och gatunät

Söderleden, som löper genom Fässbergsdalen från Mölndal västerut mot hamnarna, är av riksintresse. Genom expansionen i Högsbo-Sisjöområdet har det uppstått behov av ytterligare avfart från leden. Ett nytt mot planeras öster om Sisjömotet. Vid Järnbrottsmotet passerar 59 000 fordon per vardagsdygn.

Dag Hammarskjöldsleden matar centrala Göteborg söderifrån. Visioner om att på lång sikt omvandla leden till en stadsboulevard har bemötts med blandade reaktioner. Trafikmängden vid Marconimotet är knappt 40 000 fordon.

Högsboleden kopplar Dag Hammarskjöldsleden vid Marklandsgatan västerut till Kungssten och vidare mot hamnarna eller centrum väst. Högsboledens mest trafikerade sträcka är mellan Guldmyntsgatan och Högsbohöjdmotet, där det går 24 600 fordon. Längs Högsboleden genomförs under år 2006-07 bullerdämpande åtgärder av olika slag. Mellan Högsbogatan och Guldmyntsgatan skapas en jordvall. Längs Dukatsgatan och bakom Delfingatan byggs bullerplank. På sträckan från rondellen vid Frölundaborg till utfarten från Svalebomotet läggs bullerdämpande asfalt.

Flera av gatorna inom Högsbos bostadsområden är breda och inbjuder till höga hastigheter. Det gäller speciellt Distansgatan, Högsbogatan och Guldmyntsgatan. På Distansgatan har busshållplatsen utrymmesproblem.

Inom Högsbo verksamhetsområde pågår förändring av gatustrukturen på flera platser. En viktig förbättring är att O Odhners gata förlängs österut och kopplas till rondellen vid Sisjövägen. På så sätt skapas ett nytt samband från Marconimotet till Sisjön som avlastar Viktor Hasselblads gata. Nya rondeller vid Frölunda smedjegata, Viktor Hasselblads gata och Augusts Barks gata anläggs för att förenkla trafikflödena. Nya cykelbanor och förbättrade hållplatser ingår också i gatuupprustningen.

Gasledning

En högtrycksledning för naturgas går genom Högsbo, med krav på skyddsavstånd för att undvika skador på ledningen i samband med markarbeten. Gasledningen följer ungefär sträckan Söderleden, Sisjövägen, Otto Elanders gata, Frölunda smedjegata, Dag Hammaskjöldsleden, Tunnlandsgatan, Kapplandsgatan, Högsbogatan och Högsboleden.

STADSSTRUKTUR

De flesta av Högsbos stadsmiljöer är tidstypiska områden från 1950- och 1960-talets stora bostadsexpansion. Bostadsbebyggelsen är uppdelad i fyra områden: Högsbohöjd, Kaverös, Högsbotorp och Flatås. Mellan dessa finns de sammanlänkande trafikstråken, omgivna av restytor och så kallade impediment. Högsbo sjukhus utgör en egen miljö med speciell karaktär. Högsbo verksamhetsområde består huvudsakligen av friliggande byggander av olika storlek och karaktär, omgivna av parkeringar, lastzoner och sparad grönska.

Bostadsmiljöer

Bostadsbebyggelsen består till 97 procent av lägenheter i flerbostadshus. Av de få småhus som finns ligger merparten i Högsbohöjd.

Bostadsområdena är byggda som grannskapsenheter i enlighet med efterkrigstidens ideal. Det innebär att varje grannskap är uppbyggt kring ett gemensamt centrum med bostadsgrupper runt omkring. Den bärande idén var hus i park vilket är tydligast genomfört i områdena Kaverös och Högsbotorp där grönskan är framträdande. Idén är mindre uppenbar i de mer storskaliga delarna, till exempel Marklandsgatan, där stadsmiljön runt husen präglas mer av parkering än park.

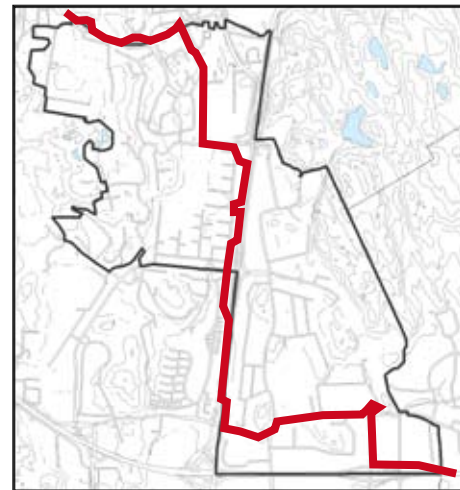
Högsbos tidiga bebyggelse har hus som kantar gatorna och entréer vända mot gatan. Detta skapar intima gaturum och en miljö som också är tryggare att röra sig i. Den senare bebyggelsen vänder sig huvudsakligen bort från gatorna.

Typiskt för Högsbo är lugna och inåtvända bostadsgrupper, och däremellan breda och ofta överdimensionerade gator. Längs många sträckor utgör gatorna torftiga miljöer, speciellt för dem som rör sig till fots eller per cykel. Högsbos gröna och lummiga karaktär blir tydlig först när man rör sig inne i stadsdelen.

Högsbotorp

Högsbotorp är bebyggt under två olika perioder. Den östra delen, som ligger runt Axel Dahlströms Torg, är från tidigt 1950-tal med typiska drag från den tiden, till exempel att husen är känsligt placerade i naturen samtidigt som de kantar gatorna och skapar intima och tydliga gaturum. Där finns två typer av bostadshus. Dels lamellhus, de allra flesta tre våningar höga, dels punkthus, varav det högsta är det 15 våningar höga landmärket vid Axel Dahlströms Torg. Gatorna är lagda i ett stormaskigt nät, som dock på senare år har stängts av på vissa ställen för att hindra genomfartstrafik. Detta har bland annat stoppat den interna förbindelsen från Högsbohöjd till Axel Dahlströms Torg.

Den västra delen av Högsbotorp byggdes under tidigt 1960-tal och är betydligt



Högtrycksledningen för naturgas mellan Rävskär och Rya går genom Högsbo.



Landmärket vid Axel Dahlströms Torg



Punkthusen vid Bankogatan

mer storskaligt, speciellt i delarna ut mot trafiklederna. Bostadsmiljöerna är av två sorter, dels åttavånings skivhus i öppna planformer, dels trevånings lamellhus, sammanlänkade i u-former som skapar halvöppna gårdsrum. Utanför bostadsgrupperna ligger stora samlade parkeringsytor. Dessa öppna och enahanda asfaltytor utgör en tråkig del av miljön i Högsbotorp.

Axel Dahlströms Torg ligger mitt i Högsbotorp. Torget är omgärdat av lamellhus på tre till sex våningar och har det 15 våningar höga punkthuset som ett landmärke. Markmyntsgatan passerar torget längs med ena butiksfasaden. Detta skapar naturlig rörelse vid torget även om Markmyntsgatan i sig inte är ett naturligt stråk genom Högsbo. Ett problem är att torget vänder föga välkomnande baksidor åt väster, varifrån man kommer gående eller med spårvagn. Trots några mindre fin-känsliga tillbyggnader är Axel Dahlströms Torg fortfarande en värdefull och välgestaltad stadsmiljö.

Flatås

Flatås byggdes mot mitten av 1960-talet. Området har en enhetlig bostadsbebyggelse med tre- och fyrvåningshus, vanligen byggda i u-form eller sammanbyggda så att de skapar en sekvens av halvöppna innergårdar. Största delen av bebyggelsen i Flatås ligger på plan mark, undantaget är bostadshusen uppe på platån vid Lantmilsgatan.

Flatås är genomfört med konsekvent trafikseparering. Stora sammanhängande områden mellan bostadshusen är bilfria medan biltrafiken huvudsakligen finns i områdets periferi. Bostadshusen angörs via säckgator. Distansgatan, matargatan som går på utsidan av bostadsbebyggelsen i öster och söder, kantas av parkeringsplatser på ena sidan och hus på den andra. Gatumiljöerna präglas av 1960-talets rationella syn på förflyttning; gatorna är utformade utifrån bilismens behov och är raka och breda och händelsefattiga.

Centralt i Flatås finns ett grannskapscentrum med torg, kyrka, skola och stadsdelspark. Denna del av Flatås är helt inåtvänd. Platsen nås via säckgator och har, till skillnad från andra grannskapscentra, inte någon egen hållplats. När området var nytt var parken Flatås flaggskepp med bygglek och idrottsanläggningar. Idag är parken relativt nergången och kommer att rustas upp i samband med att nya bostadshus byggs på platsen.



Bostadsområdet i Flatås med sammanhängande bilfria gårdsmiljöer

Kaverös

Kaverös ligger i kuperad terräng på bergsluttningen upp mot Rud. Området byggdes i två omgångar. Delen i söder, som vänder sig mot Frölunda, byggdes under tidigt 1950-tal medan delen i norr byggdes i början på 1960-talet.

Bostadsmiljöerna i södra Kaverös är placerade kring fyra säckgator. De är blandade till sin karaktär. Det finns lamellhus i tre till fyra våningar, skivhus i åtta våningar och ett ”dubbelpunkthus” i åtta våningar. Gemensamt för bostadshusen är att de ligger fritt grupperade och väl inpassade i den kuperade terrängen, samtidigt som de flesta vänder sig mot gaturummet. Entrén till området domineras dock av parkeringsplatser och även längs några av gatorna finns det stora parkeringar som minskar det naturnära intrycket.

Norra delen av Kaverös har två typer av bostadsbebyggelse. Den ena typen består av tre- till fyra våningshus som bildar halvslutna gårdar, medan den andra är tydligt gestaltad som hus i park med ett stort gemensamt parkrum mellan husen. Flera fyra våningshus har från 2007 byggts på med två våningar och fått hissar. Trafikföringen i norra delen av Kaverös är grovmaskig och få hus har här gatukontakt. På tidstypiskt vis har bebyggelsen närmare relation till naturen och bostadsgruppernas inre delar är huvudsakligen bilfria.

En liten centrumbildning finns längst upp vid Tunnlandsgatans slut. Geografiskt ligger det ungefär mitt i Kaverös, men i trafiknätet ligger det perifert. Av Kaverös invånare är det en liten del som naturligt har vägarna förbi sitt eget centrum.



Kaverös: hus i park

Högsbohöjd

Högsbohöjd byggdes i början på 1960-talet. Området ligger i ensamt majestät uppe på sin höjd med Högsboleden som gräns i norr och Ruddalens friluftsområde i söder. Till skillnad från andra bostadsområden i Högsbo finns här både radhus och flerfamiljshus. Flerbostadshusen är mellan fyra och sex våningar höga och ligger grupperade kring halvöppna innergårdar. Mellan dessa bostadsgrupper finns ett avlångt parkstråk, Fyrkgången, med skola i ena änden och den lilla centrumbildningen Fyrktoget i den andra.

Utanför flerbostadshusen ligger tre grupper med radhus. Var och en av dessa grupper bildar sina egna rumsliga sammanhang med småskaliga och mycket intima miljöer.

Högsbohöjd är trafikseparerat med stora sammanhängande bilfria ytor mellan bostadshusen. Gatorna är typiska matargator utan koppling till bebyggelsen och parkeringsplatserna ligger på stora samlade ytor i utkanten av bostadsgrupperna.

Som enda bostadsområde i Högsbo har Högsbohöjd genomgått en kraftig ombyggnad. Detta skedde på 1990-talet då flerbostadshusen på Växelmyntsgatan ändrade karaktär, från 1960-talets lätta och naturnära anslag till ett tyngre uttryck med stenstadsreferenser.

Verksamhetsmiljöer

Högsbo är mycket funktionsseparerat och verksamhetsmiljöerna är få och relativt väl samlade. De allra flesta arbetsplatserna finns i verksamhetsområdet öster om leden. I bostadsdelen av Högsbo finns i princip bara en större arbetsplats som utgör en egen miljö, Högsbo sjukhus. Därutöver finns stadsdelsförvaltningen samt en del små och huvudsakligen bostadsanknutna serviceföretag som ligger integrerade i bostadsmiljöerna.

Högsbo sjukhus

Högsbo sjukhus ligger som en isolerad och isolerande enklav mellan Flatås och Högsbotorp. Sjukhusområdet är lummigt och grönt, med en småskalig bebyggelse i parkmiljö. Eftersom det inte förekommer någon genomfartstrafik är området lugnt. För cyklister och gående med lokalkännedom är det möjligt att ta genvägen genom området, vilket kan innebära en tryggare och mer attraktiv väg än den parallella gångvägen i skogen längs bergskanten eller den raka och breda Distsangatan.

Högsbo verksamhetsområde

Högsbo verksamhetsområde domineras av friliggande byggnader av skiftande stor-



Högsbohöjd med Fyrkgången som sammanhängande parkstråk



Verksamheter öster och bostäder väster om Dag Hammarskjöldsleden

lek, arkitektoniskt uttryck och grader av underhåll. Parkeringsytor och vändplaner tar stort utrymme, medan det är relativt sparsamt med grönytor. Längs Dag Hammarskjöldsleden finns en trädridå, på några ställen inom området skjuter naturen fram i kuperade lägen. Här finns också en gräsplan för elvamannafotboll.

Området har vuxit fram under lång tid och förändrats kontinuerligt. Det har fått en karaktär av tillfälligheter över sig och det saknas en överordnad ordning.

Högsbo verksamhetsområde är uppbyggt kring en grovmaskig gatustruktur med ett centralt stråk i nord-sydlig riktning. Genom den nya kopplingen, där O Odhners gata förlängs i öster ner mot Sisjövägen, kommer nu även ett centralt öst-västligt stråk som förbättrar tillgängligheten både inom Högsbo och vidare till Sisjön.

UTVECKLINGSTENDENSER OCH BEHOV

I ÖP99 uttalades ambitionen att på sikt omvandla Högsbos båda delar till mer allsidigt sammansatta stadsmiljöer, liksom att minska barriäreffekten av spårvägen och trafikleden. Uppdelningen mellan bostäder i väster och arbetsområde i öster är emellertid stabil och en mer blandad markanvändning kan inte komma till stånd utan målmedveten planering. Det finns intresse för bostäder i arbetsområdet men i stort sett ingen efterfrågan på etablering av arbetsplatser i bostadsdelen.

Sammansättningen av lägenheter påverkar åldersstrukturen i stadsdelen. Barnfamiljer tenderar att flytta i brist på större bostäder.

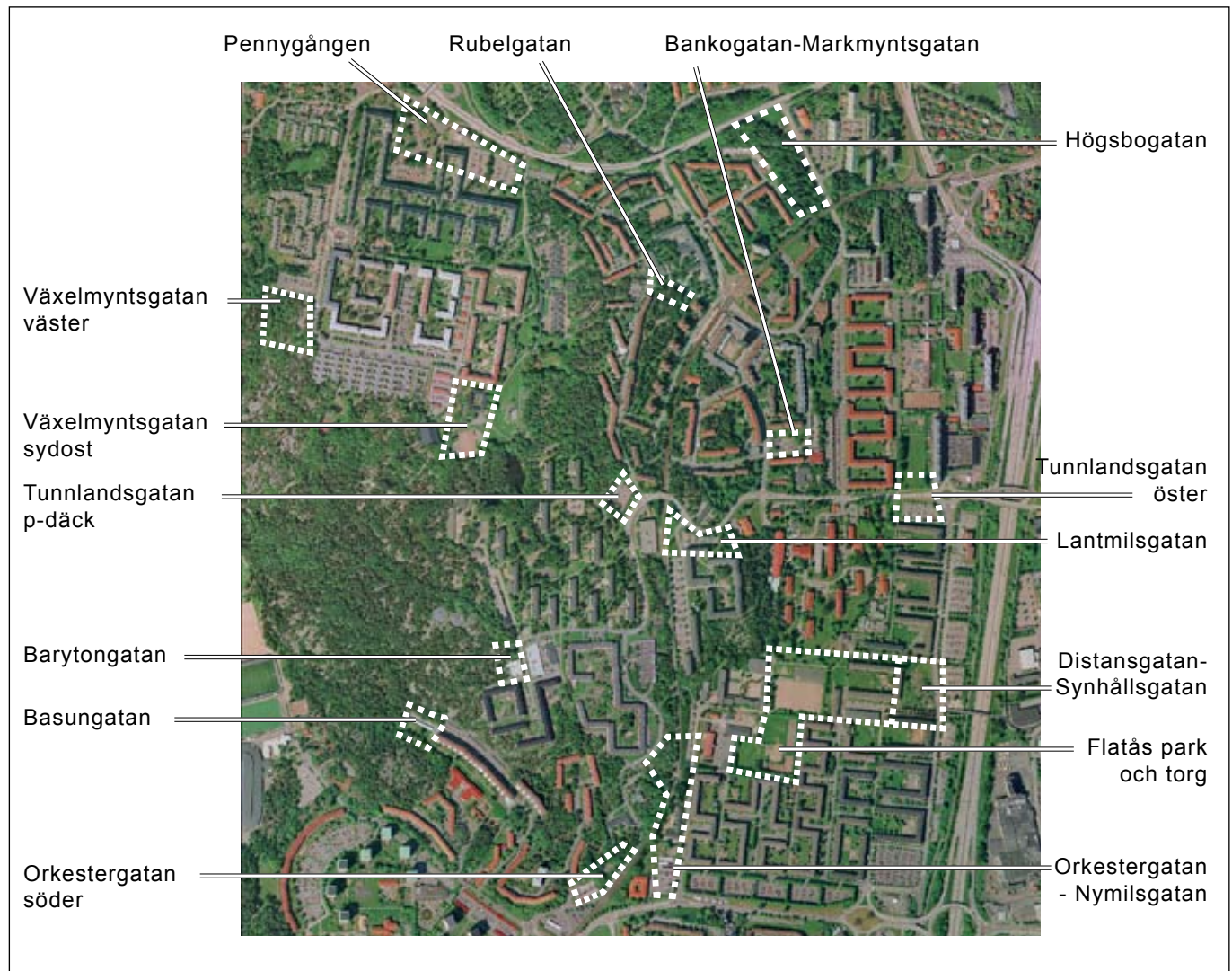
Även äldre invånare kan ha svårt att bo kvar i stadsdelen eftersom tillgängligheten är begränsad i många bostadshus. Större delen av lägenheterna saknar hiss, och flera av husen som ändå har hiss har små hissar som inte uppfyller dagens måttkrav.

Ett kompletteringsprogram för bostäder i Högsbo godkändes av Byggnadsnämnden år 2005. Programmet ligger till grund för kommande detaljplanering och pekar på att omkring 1000 nya bostäder kan tillkomma i stadsdelen. I samband med kompletteringsbebyggelsen behöver de kvaliteter som finns i 1950- och 1960-talets bostadsområden övervägas noggrant. Principen med hus i park tillsammans med välstuderade gårdsrum har skapat flera värdefulla stadsmiljöer vars karaktär som helhet är viktig att beakta vid förändringar.

Speciellt för 1950- och 1960-talet är också överdimensionerade gaturum och stora restytor i anslutning till trafikrummen. Dessa ytor är en utmaning och en möjlighet när det gäller markanvändning i stadsdelar som Högsbo.

Trafiklederna och spårvägen utgör stora barriärer som försämrar framkomligheten, speciellt för fotgängare och cyklister. Det finns ett stort behov att minska barriäreffekterna både inom stadsdelen och i förhållande till omgivningen. För att dämpa hastigheterna på de breda gatorna i Högsbos bostadsområden behövs olika former av avfartdämpande åtgärder.

Högsbo sjukhus önskar på sikt möjlighet till angöring även söderifrån.



Kompletteringsprogram för bostadsbebyggelse i Högsbo

[10] HÖGSBO

BESKRIVNING AV STADSDELEN

Det finns 21 stadsdelsvisa beskrivningar, en för varje stadsdel i Göteborg. De är en kunskapskälla om de olika stadsdelarna och fungerar även som en introduktion till stadsdelens liv och miljöer för alla som är intresserade. Beskrivningarna har tagits fram i samarbete mellan stadsbyggnadskontoret och stadsdelsförvaltningarna under 2006-2007.



Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret